

pokladám aj našu fakultu, je táto možnosť nielen osobne zaujímavá, ale aj profesionálne a umelecky prítlačivá. Transkripcia iluzívneho priestoru do "reálneho", kinematografického obrazu, bude účinnou a pôsobivou formou rozvíjania tvorivých vlastností študentov.

V ďalšom skvalitňovaní metodiky výučby kinematografického zobrazovania upriamime pozornosť na doplnenie predmetu Architektonická kompozícia formou krátkych praktických zadaní (etúd) na koncipovanie kinematografického obrazu, čo určite posilní priestorovú predstavivosť študentov.

Mobilita je neodlučiteľnou súčasťou stabilného a stabilné súčasťou mobilného. V intenciách tejto poučky budú prebiehať praktické cvičenia v predmete Základy videotvorby. Ich témami bude expresívne vyjadrenie škály hodnotových vlastností architektonickej kompozície formou bipolárnych dvojíc (harmónia - disharmónia, napätie - pokoj, monotónnosť - rozmanitosť a pod.)

Určitým vývojom prechádza aj príprava videozáznamov pre potreby katedier, či už v pedagogickom pôsobení (ako informácia pre študentov o určitej forme štúdia), alebo v prezentačnom účinkovaní. Svoju tradíciu majú videodokumenty z medzinárodných workshopov a príležitostné reportáže z významnejších podujatí (návštevy zo zahraničia a pod.). Uryvky z niektorých máte možnosť vidieť cez prestávky v našej projekcii. Aj keď úspechy našej propagačnej tvorby v zahraničí (Paríž, Zürich, Montpellier, Praha, Krakov, Budapešť, Viedeň) sú neodškriepiteľné a možnosti spracovania architektonických tém na videozáznam vyvolávajú u zahraničných kolegov dokonca závišť, predsa väčšiu efektívnosť vidíme skôr v príprave videozáznamov ako učebných pomôcok. Nielen na uľahčenie a názornosť pri výučbe, ale aj na demonštrovanie spôsobu použitia videa v architektonickej praxi. Príprava pomôcky však vyžaduje nevyhnutne určité nasadenie objednávateľa - či už časové, informačné alebo vedomostné. Preto sa tieto záznamy rodia len veľmi ťažko...

Východisko vidíme v prehĺbení spolupráce s ťažiskovými katedrami. Je nevyhnutná a očakávame ju. Ak sme za experimentálne tendencie našej fakulty (čo by malo byť prirodzené), za hľadanie nových prístupov cez interdisciplinárne posilnenie študijného programu v duchu nového ponímania štúdia, s cieľom skvalitniť vybavenie absolventa architektúry a jeho orientáciu aj v nehmotnom prostredí, musí nám to byť samozrejmé. A s tým súvisí aj vytvorenie rovnocennej plochy onoho "štvrtého rozmeru" ku kmeňovému arzenálu odborných predmetov v študijnom programe.

*

Mgr. Lubomír Horník, FA STU,
Kabinet videotvorby a fotografie

EDUCATION OF CINEMATOGRAPHY AT THE FA STU

By Lubomír Horník

The Cabinet of Video Production was established in June 1993. In the pedagogical process it is in charge of the subjects of Videorecording and Audiovisualisation of the subject Architectural Creations. Except for the bases of the film aesthetics (expressive means of film and video), the students get involved in the other film professions (film directing, film production). In the studio they are being taught how to make documentary films, illustrations to the designs of their studio work or videoclips. There are different subjects for Design as a branch of study, such as: The Techniques of Visual Communication and Audiovisualisation of Design Creation. For all the other departments, The Cabinet of Video Production makes advertising and informative announcements of important events and video materials for teaching. A deepening cooperation with the other departments is an important assumption for further visualisation of the architec- tonic creation as well as for the interdisciplinary skills of the FA STU graduates.

Ján Kavan

OBSAH A METODIKA VÝCHOVY K VNÍMANIU URBANISTICKÝCH PARAMETROV ARCHITEKTÚRY

I. VZŤAH URBANIZAČNÉHO PROCESU A ODBORNEJ VÝCHOVY ARCHITEKTOV

V súlade s anotáciou ponuky svojho príspevku na Pedagogickú konferenciu FA STU a bezprostredne nadväzujúc na "impulzný" referát prof. Trnkusa chcem sa pokúsiť oboznámiť širšiu akademickú verejnosť s dôvodmi nášho dlhodobšieho úsilia na Katedre urbanisticko - architektonických súborov o väčší priestor pre urbanistickú dimenziu architektúry na FA STU. V rámci toho si myslím, že bude treba širšie pripomenúť problémy vzťahu:

- 1) - urbanizačných procesov, ich podielu na súčasnom stave urbanizovaného životného prostredia v štádiu prebiehajúcej transformácie spoločenských podmienok a rozbehu novej investično-realizačnej metodiky
- 2) - a ich priemetu do súbežného vývoja a úloh architektonického či urbanistického školstva s konkretizáciou na našu fakultu. Pre tento zámer považujem odvodene za správnu tézu o potrebe až naliehavosti maximálnej koncentrácie na usmerňovanie potenciálu fakulty pre opätovné získanie rovnováhy v dnes asymetrickom modeli vzťahu študijných a vedných odborov A + U.

V súvislosti s tým je vhodné si uvedomiť, že metódy rozmýšľania i naše skutočné manko pri

tvorbe harmonického urbanizovaného prostredia na Slovensku v porovnaní s vývojovo-historicky, geograficky, postupne aj technicky a ekonomicky porovnateľnom prostredí aspoň stredoeurópskeho susedstva nemá len charakter lineárneho spomalenia (myslí sa na stratu času ujedného vlaku, ktorá sa v obdobných situáciách rieši zvýšeným úsilím a zrýchlením), ale hlavne onoho odbočenia od "najosvedčenejších ciest" (skoro až vykoľajenia symbolického vlaku).

Táto situácia ponúka pre nás prinajmenšom dve základné možnosti riešenia, teda:

- vracať sa do východiskovej pozície odbočenia (čo sa prakticky asi veľmi nedá) a až potom pokračovať v eliminácii sklzu,
- zhodnocovať situáciu z hľadiska skutočného stavu urbanistických štruktúr v nových podmienkach (medzi ktorými sú zas pozitíva a negatíva), a pokúsiť sa o vlastnú reálnejšiu cestu v celku alebo aspoň z pozície kľúčových aspektov. (Možno teraz na to nebude stačiť "vlak", ale nejaký akceleračne účinnejší a pritom manévrovateľne pružný prostriedok.)

Nepokúšam sa tu robiť rozbor, ktorá nová cesta, trasa alebo rýchlosť je tá správna. Nie je dnes na to čas ani miesto. Je to zrejme sama zložitá podstata veci, ktorú čaká zdĺhavé riešenie. Chcem len poukázať na niekoľko kľúčových otázok, ktorých riešenie - dúfam, že je to zmyslom tejto konferencie - patrí k aktuálnym krokom valorizácie vzdelávacieho poslania fakulty.

II. STAV URBANISTICKEJ GRAMOTNOSTI (PRAX-UČITELIA-ŠTUDENTI)

Dôležitou filozofickou i koncepciou pozíciou, spoločnou pre architektúru a urbanizmus, je poznatok, že pre architektonické riešenia objektu a pre urbanistické riešenia širšieho prostredia nemôže byť nikdy sformulovaný ucelený, všeobecne platný návod. Architektúra a urbanizmus sa zaoberajú individuálnymi úlohami a lokalizačne neopakovanými situáciami, ktoré sú živé, determinované prírodnými a ľudskými parametrami užívateľa i tvorcu.

Vieme, že závislosť na dynamike komplexného spoločenského vývoja sprízemňuje realizačnú stránku obidvoch do pragmatickej bázy zastrešujúcich združení hlavne ekonomicko-technických parametrov, v praxi napríklad ministerstiev a iných riadiacich orgánov najmä s ekonomickou zodpovednosťou, na škole pod krídlami technickej univerzity. Jej logicky prekáža sklon architektonického aspektu nebyť vo všetkom elementárne kompatibilný s priemerom STU. Polarizovaný rozsah záujmovej sféry architektúry a urbanizmu v porovnaní s inými rezortmi v praxi a v porovnaní s inými fakultami STU, zdôrazňuje neobvyklú zložitosť interdisciplinárneho partnerstva, ktoré má tendenciu neustále narastať. Zložitosť tejto problematiky zákonite obsahuje úskalia, ktoré musí architektúra prekonávať neustále. Je však potrebné aby si to

vedomovala, a bola ochotná v tomto smere profikovať svoj vývoj.

Som takmer presvedčený, že práve v súčasnosti nastala chvíľa, kedy sa treba hlbšie zamýšľať a zrejme korigovať dôraz na kvalitu a komplexnosť postupov.

Ak sa sústredíme na urbanistickú dimenziu, tak treba priznať, že komplexná úroveň teórie, metodiky tvorby, legislatívy a realizácie má veľké rezervy. Pre správne posudzovanie takéhoto názoru si treba uvedomiť, že slovenský U je mladý. Rozhodne sa konštituoval neskôr ako základná dimenzia architektúry. Možno aj preto pretrvávajú zlá pripravenosť partnerov požadovanej spolupráce. Vie sa, že architekt ako zodpovedný, hlavný riešiteľ konceptu je dlhodobo štandardne slabý koordinátor, čo zahŕňa aspekty odborné a osobnostné. Dôležitou zložkou absentujúcich koordinačných aspektov architektúry v rôznych dimenziách je úroveň vnímania problémov z urbanistického pohľadu. K podielu viny na tomto stave by sa mali korektne hlásiť tak architekti ako urbanisti. Vieme, že v súčasnosti pozorovať v praxi aktivizačné kroky práve na pôde urbanizmu a ÚP, hoci aktuálne trhové podmienky ešte nedozreli na definovanie konkrétnych realizačných programov a odborných objednávok.

III. DÔVODY A PROSTRIEDKY AKTIVIZÁCIE URBANISTICKÉHO MYSLENIA NA FAKULTE

V rámci predmetu "Súčasný trendy v architektonickej, urbanistickej a dizajnerskej tvorbe" existuje námet študentky 5. ročníka, aby sa na stredných školách zaviedol predmet Stavba miest. Zrejme je v tom správne postrehnutý rozpor medzi prehľbujúcou sa zložitou a spoločenskou závažnosťou koncepcných až existenčných otázok pri formovaní, pretváraní i realizovaní urbanizovaného životného prostredia a nízkou úrovňou odborných prostriedkov, ktoré sú za tento stav spoluzodpovedné.

V tomto zmysle dodávam, že nie len na úrovni všeobecného vzdelania, ale aj pri výchove povolaných, teda priamo architektov a urbanistov, je priestor pre zlepšovanie stavu a metodiky.

Z doterajšej presily analytických aspektov vo výučbe vývoja architektúry, stavby miest a charakteristiky súčasného urbanizovaného a prírodného prostredia vyplývajú najmä tlmiace impulzy, v jednostranných službách ochrany životného prostredia. Vecné informácie o úlohách a možnostiach ÚP, o hľadaní pomeru medzi novou a rekonštrukčnou tvorbou najmä v urbanistických dimenziách, o optimálnosti merítrovej diferenciácie priestorových urbanistických štruktúr a pod... sú posúvané do jednostranných nasmerovaní s módnym nádychom spochybňovania, bez dostatočnej komplexnosti v argumentácii a vedeckej zodpovednosti. Politicky podfarbené aplikácie demokratizačných hesiel do architektonickej a urbanistickej tvorby nemôžu byť dlhodobo dostačujúcim východiskom z prípadnej

rozpačitosti v transformujúcich sa spoločenských podmienkach a z hľadiska hlbšej komplexnosti i koncepcnosti môžu vyznieť zavádzajúco.

Bezprostredne z hľadiska záujmovej sféry tzv. urbanistických katedier sa dá zvlášť vnímať, že pojmy "stavba miest" a "urbanizmus" sa nerozvíjajú v programe odborov a z názvu fakulty vypadli dávno. Atmosféra na fakulte, preukázateľne po odignorovaní uznesenia VaUR z októbra 1995, podsúva urbanizmu imidž mŕtveho chrobáka, ktorý sa obáva vyjadriť alebo nevie prihlásiť k svojmu aktualizovanému poslaniu.

Znepokojuje ma, a mal by aj širší okruh účastníkov konferencie, fakt, ako sa podľa môjho názoru zužujú objektívne možnosti troch základných urbanisticky orientovaných katedier rozvinúť bez legislatívneho a študentského zázemia svoj vedecký, pedagogický a koncepcný program dosť široko a následne aj dostatočne hlboko. V takejto situácii sú reálne len ich ambície obohacovať nanajvýš profil všeobecného architekta (A odboru) o urbanistický aspekt. Vzniká dojem, že fakulte vyhovuje udržiavať si takto degradovaný odbor U na servisnej úrovni. Sú dokonca námety, aby sa počet U katedier redukoval. Redukovaný rozsah urbanistických vplyvov na architekta je plytkým motívom pre rozvíjanie odbornosti tak pre pracovníkov urbanistických katedier, ako aj pre študentov samých. Nemôžu nevnímať rozpaky zo špecializovania sa na úrovni "zamerania" s maximálne dvojročnou ucelejšou dobou svojej odbornej profilácie v V. a VI. ročníku (vrátane semestra na diplomovú prácu). Aj tam je odporúčaná možnosť "odskočiť" na semester na niektorú inú katedru (zrejme aby neprišiel o jednostranne preferované profilovanie sa na odbore A).

Štúdium urbanizmu v takejto podobe je nerovnocenný hybrid. Uvedená situácia je potom živnou pôdou pre pasivitu v sebaidentite urbanistických pracovísk a ich členov. Stav môže ovplyvňovať rozsah a najmä úroveň doktorandského štúdia a tým aj výber a prípravu absolventov na pedagogicko-výskumné zaradenia v blízkej budúcnosti na týchto katedrách.

Napriek demonštrovanej skepse dlhodobé skúsenosti z práce na fakulte, a najmä v jej pedagogickom procese, ma nútia hľadať a aj v súčasnej situácii nachádzať niektoré znaky východiskového charakteru.

V štandardných peripetiách pedagogickej práce so študentom, ktorý je dnes článkom dvestočlennej masy v ročníku, a podľa charakteru profesie a stavovskej etiky sa má s ním pracovať individuálne, nebýva bežne dôvodom ukončovať konosemestrovú rozsiahlu žatvu obhajob a skúšok príliš optimistickými dožinkami.

Na formovaní študenta s diferencovanými predpokladmi osobného rastu sa postupne podieľa tím učiteľov tiež s rôznymi predpokladmi odbornými i pedagogickými. Na vnímanie, avšak

vôbec nie na využívanie kvality na jednej i druhej strane, nastávajú neprehľadné situácie. Pri enormnom počte študentov je malá šanca, že sa rozvinie konštruktívna väzba medzi študentom (študentmi) a učiteľom (jeho katedrou). V urbanistickej "odchýlke" (v súlade s klímou pre voľbu odboru) konkrétny príklon k odboru vyznieva ešte náhodnejšie.

K svetlejšim javom z hľadiska urbanistického oslošovania študentov by som zaradil niektoré skúsenosti zo záverečných ročníkov štúdia, najmä reprezentatívneho celoročného charakteru, ako sú:

- komplexný návrh vo IV. ročníku a jeho obhajoby
- súčasné trendy v architektonickej, urbanistickej a dizajnerskej tvorbe v V. ročníku s písomnou skúškou
- najmä štátne ústne skúšky v predmete Urbanizmus v VI. ročníku.

V rámci ukončení týchto predmetov sa premieta vo väčšej miere ako v minulosti zvýšená úroveň ucelených poznatkov, často vyzretých názorov a rad originálnych myšlienok, ale aj preukázateľný záujem o urbanistické chápanie odborných problémov. Z takéhoto javu možno odvodzovať vo väčšej miere ako v minulosti stabilizovaný vplyv a možno systematickú prácu pedagógov urbanistických katedier. V tejto zostave vidím potenciálne jadro pre vyššie parametre pedagogického procesu na inovovanom odbore U, o ktorý mi aj v tomto príspevku ide.

IV. NÁVRH INOVÁCIE ŠTUDIJNÉHO ODBORU URBANIZMUS NA FA STU

V záverečnej časti svojho príspevku chcem zhrnúť námety na inováciu študijného odboru U. Návrh bol pôvodne podrobne spracovaný komisiou pod vedením prof. Trnkusa podľa metodiky STU na zriaďovanie nových odborov, prerokovaný a schválený na VaUR FA STU 26.10.1995 so záverom, aby sa podľa neho rozbehla výučba na odbore od 1. ročníka v akad. roku 1996/97. Nakoľko k realizácii nedošlo a naše stanovisko o naliehavosti programu inovácie výučby urbanizmu práve touto formou sa nezmenilo, považujem za vhodné ponúknuť stručnú informáciu o koncepcných zásadách návrhu na tomto kvalifikovanom pléne akademickej verejnosti, ktorá nebola doteraz o ňom dostatočne informovaná. Inovačný návrh sa snaží pozitívne reagovať na rad slabších miest v rámci doterajšieho rozvíjania urbanistických dimenzií architektúry. Sme presvedčení, že základom kvalitatívnej zmeny pri zhodnocovaní spoločenského poslania urbanizmu a ÚP je integrácia interdisciplinárnych síl na najvyššej úrovni z hľadiska vedeckého, pedagogického a tvorivého. Postupným naplňaním učebného plánu vykryje odbor celú štruktúru pedagogických aktivít vlastnej študentskej základne, ktorá bude rozvíjaná cieľovo, a postupne na základe osobitného prijímacieho konania pre

záujemcov o prácu v oblasti urbanizmu a ÚP ako cielenú, pôvodnú voľbu.

Popri strešnom programe urbanistického odboru metodicky úzko spolupracujúceho s katedrami odboru architektúra, s ním organizačne rovnocenného, mal by predpoklady pedagogicky zabezpečovať na vyššej úrovni aj urbanistické aspekty architektúry. Recipročne by architektonické katedry vykrývali požiadavky urbanistov. Návrh nepredpokladá podstatnejšie nároky priestorové a kádrové. Legislatívne by vlastne nepredstavoval žiadnu zmenu, lebo by bol v súlade so súčasným stavom študijných odborov. Rozdiel by bol len v zmysluplnom naplnení tohto stavu.

*

*Prof. Ing.arch. Ján Kavan, CSc., FA STU,
Katedra urbanisticko-architektonických súborov*

THE CONTENTS AND METHODICS OF EDUCATION TOWARDS PERCEPTION OF URBAN PARAMETERS IN ARCHITECTURE

By Ján Kavan, Professor

The paper is focused on the possibilities and participation of the Department of Urban-Architectural Developments. The most appropriate alternative to update the education in town and country planning is to use the potential and professional skills of all three town and country planning departments.

Jana Krivošová

K PROBLEMATIKE DEJÍN ARCHITEKTÚRY A UMENIA

Naša katedra už od založenia fakulty mala rozhodujúci podiel na výučbe a profilovaní absolventov najmä tým, že kolektív pedagógov riešil spoločensky závažné úlohy, ktoré naliehavo potrebovala prax. Tak práve kolektív tejto katedry vytvoril podklady a podmienky pre neskôr vyhlásené pamiatkové rezervácie v Banskej Štiavnici, Banskej Bystrici, Levoči, nazbieral historicko-architektonický materiál pre neskorší projekt Múzea slovenskej dediny v Martine, skúmal a dokumentoval architektúru v zátopovom území Liptovská Mara a mohla by som menovať mnoho ďalších príkladov. Podstatnou črtou práce tohto kolektívu bol zodpovedný výskum v teréne, štúdium literatúry a až potom projekt. K tomuto prístupu k historicko-architektonickému dedičstvu viedol všetkých svojich žiakov a neskorších nasledovníkov, ku ktorým sa dnes už môžeme rátať i my. K takémuto zodpovednému, uvedomelému vzťahu k nenahraditeľným hodnotám našich pamiatok sa usilujeme viesť i našich poslucháčov v predmetoch, ktoré vyučujeme. Chceme im

vštepitiť úctu k dielam, ktoré vznikali v úplne iných kultúrno-spoločenských súvislostiach, k dielam, ktorých autori sú celkom anonymní, alebo hoci aj známi, ale určite mŕtvi. Chceme ich presvedčiť - a často je to veľmi ťažko - že prácu tých mŕtvych si treba vážiť, rešpektovať i preto, že sa už nemôžu brániť. Že by sme mali ctiť ich spôsob myslenia, aj keď mu už nemusíme celkom rozumieť.

Ibaže neťaháme za jeden povraz. Všeobecne sa totiž šíri názor, že i minulé doby nerešpektovali svojich predchodcov a všeličo zbúrali, že rozličné slohové počiny pokojne môžu vedľa seba existovať. Je to tak. Ale 19. storočie nás naučilo poznať hodnotu pamiatok a chrániť ich. Dnes už nemáme právo správať sa tak roztopašne či arogantne ako pápež Július II., ktorý dal zbúrať tisícročný chrám sv. Petra v Ríme, aby na jeho mieste dal postaviť nový, hoci obdivuhodný.

Nedávna doba prestavovala celé jadrá miest tak, že nenechala kameň na kameni, ani 2. svetová vojna nespôsobila takú spúšť ako naše staviteľské nadšenie v mestách i na dedinách - a tak dnes architektúru napr. starého Martina pri gotickom kostole nahradili parkoviská, alebo paneláky prenikli až do jadra Rimavskej Soboty, zoči-voči klasicistickému župnému domu.

Tento dlhý úvod sleduje iba jeden cieľ. Pri našom vplyve na poslucháčov sa neraz ocitáme v úlohe Dona Quijota. Najmä pri prehliadkach ateliérových prác kolegov z iných katedier sa neraz stretávame iba s malým rešpektovaním, ba niekedy až s ignorovaním pamiatkových špecifík objektov, v ktorých sa pohybujú s voľnosťou a odvahou, bez rešpektu k historickému objektu. Často nechápeme, prečo sa zadávajú historické objekty na riešenie takých úloh, pre ktoré je dost možností inde. A pritom navyše sa od nás čaká, že fungujeme ako archív. Tá odvaha a opovážlivosť voči pamiatke je podmienená iba nedostatkom analytického štúdia a poznania objektu a historických súvislostí. Namiesto výchove k úcte a rešpektu dostanú poslucháči zbraň a metódu, ako sa suverénne "vysporiadať" s pamiatkovým objektom, ako s minulosťou vybojovať víťazný boj vlastnou sebarealizáciou, ako musí história vystúpiť z cesty novému pánovi autorovi.

Je načase, aby sme si všetci uvedomili, ako málo pamiatok sa nám zachovalo a ako málo financií sa dostáva na ich záchranu - to nám najlepšie povedia pamiatkári - teda o koľko pamiatok máme ešte šancu prísť. Našou povinnosťou je nenapomáhať tejto skaze.

Už si konečne musíme zakódovať zmenu myslenia. I preto, že napriek všetkému úsiliu naše pamiatky neustále chátrajú a miznú. Túto zmenu myslenia už dávno zaznamenali najmä tam, kde počas 2. svetovej vojny prišli o mnoho pamiatok, teda v Poľsku a v Nemecku, tam, kde sa - aj v kópiách - vracajú k svojej minulosti. Môj apel je o to intenzívnejší, že - ako nás presvedča súčasnosť - nové projektové záujmy sa čoraz